

Aquest material, centrat en l'estudi dels trastorns de l'espectre autista, pretén afavorir l'adquisició de destreses en el coneixement i la intervenció en l'àmbit de l'educació especial per a conèixer de primera mà les diferents formes que hi ha d'actuació i intervenció davant alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

QUADERN DE PRÀCTIQUES: TRASTORNS DE L'ESPECTRE AUTISTA

María Vicent Juan

Carolina González Maciá

Ricardo Sanmartín López

José Manuel García Fernández

UNIVERSITAT D'ALACANT

Facultat d'Educació

Estudis

Menció Educació Especial/Pedagogia Terapèutica dels graus de Mestre en Educació Infantil i Primària

Assignatura

Discapacitat Intel·lectual, Trastorns de l'Espectre Autista i Altes Capacitats

Coordinador

José Manuel García Fernández

Autors

María Vicent Juan

Carolina González Maciá

Ricardo Sanmartín López

José Manuel García Fernández

Traducció al valencià

Servei de Llengües i Cultura de la Universitat d'Alacant

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	3
BLOC I. PRÀCTIQUES D'AULA	5
Pràctica 1. Dissenyant històries socials.....	6
Pràctica 2. El TEA i el joc.....	8
Pràctica 3. Autistes genials.....	10
BLOC II. PRÀCTIQUES PROFESSIONALS	12
Pràctica professional 1. Aprenent emocions.....	13
Pràctica professional 2. Els contes per a alumnes amb TEA.....	15
Pràctica professional 3. In-TIC Agenda: eina multimèdia per a persones amb TEA.....	17
BLOC III. ESTUDIS DE CAS	19
Estudi de cas 1. El cas de Michelle Fredes i altres persones amb síndrome d'Asperger.....	20
Estudi de cas 2. El cas de Víctor: què he de fer?.....	22
Estudi de cas 3. El cas de Miriam: no vull menjar açò!.....	24
REFERÈNCIES	27
ANNEXOS	31

INTRODUCCIÓ

Com treballar amb aquest material?

En els últims anys els centres universitaris han treballat en la incorporació de nous plans d'estudi que han comportat la reestructuració i el disseny d'assignatures segons les orientacions de l'Espai Europeu d'Educació Superior. En la Facultat d'Educació de la Universitat d'Alacant, durant el curs acadèmic 2014-2015, es van introduir les mencions en els títols de grau de Mestre en Educació Infantil i Primària.

El professorat responsable de l'assignatura Discapacitat Intel·lectual, Trastorns de l'Espectre Autista i Altes Capacitats de la menció en Pedagogia Terapèutica considera oportú el disseny d'un material de pràctiques que desenvolupe les competències i els continguts concretats en el programa seguint metodologies participatives i de caràcter col·laborador en les quals s'apliquen els continguts teòrics a la realitat escolar en l'àmbit de l'educació especial.

Aquest material s'estructura en tres blocs principals:

- Bloc I. Pràctiques d'aula
- Bloc II. Pràctiques professionals
- Bloc III. Estudis de cas

Cadascuna de les pràctiques que formen els tres blocs d'aquest material presenta una estructura semblant. Comença amb una introducció en la qual es presenta la temàtica de treball de cada pràctica, seguida dels objectius, apartat en el qual es formulen els objectius específics de cada pràctica, i, finalment, el desenvolupament en què s'estableixen els diferents apartats que implica la realització de l'activitat proposada. Totes les pràctiques i els estudis de casos inclosos en aquest material acaben amb un requadre anomenat Informe de la pràctica en el qual s'estableixen els apartats que contindrà l'informe que cal lliurar després de la realització de l'activitat pràctica per a l'avaluació.

Les normes de presentació dels treballs pràctics s'han d'ajustar a les premisses següents:

- S'ha d'utilitzar un llenguatge per a la igualtat en la comunicació (LIC).

- Les referències bibliogràfiques consultades han de ser citades en el text i aparèixer la cita completa en l'apartat de referències seguint la normativa APA (6a ed.).
- S'haurà d'evitar la intertextualitat.
- Lletra: Times New Roman grandària 12 o Arial grandària 11.
- Text justificat amb interlineat de paràgraf 1,5 i 2,5 per als marges.
- La pràctica haurà de ser lliurada per controls en format PDF. El nom del document haurà de contenir el número de la pràctica seguit dels cognoms dels/de les autors/es. Per exemple: PRÀCTICA3_García-Lledó, Pérez-Rodríguez, Durá-Rico.
- La portada haurà d'incloure:
  - Títol de la pràctica
  - Grup
  - Grau
  - Curs acadèmic
  - Nom i cognoms dels/de les autors/es
  - Correu electrònic d'almenys un/a dels/de les autors/es

BLOC I
PRÀCTIQUES D'AULA

PRÀCTICA 1. DISSENYANT HISTÒRIES SOCIALS

INTRODUCCIÓ

Les històries socials són una de les tècniques que solen emprar-se per a millorar les habilitats socials de les persones amb trastorns de l'espectre autista (Gray, 2000). Consisteixen a presentar, sota una breu narració o conte curt, una situació social conflictiva per a l'alumne/a amb TEA. Aquesta història ha d'estar escrita en primera persona i contenir informació precisa sobre el que passa, els pensaments i sentiments de les persones implicades, el comportament socialment adequat i les conseqüències d'un comportament no adequat. El text pot estar acompanyat d'elements visuals i el contingut i el format de la història social hauran d'adaptar-se a l'edat de l'alumne/a, la seua capacitat lectora i la seua comprensió.

OBJECTIUS DE LA PRÀCTICA

1. Conèixer estratègies per a millorar les habilitats socials d'alumnes amb TEA.
2. Desenvolupar habilitats d'intervenció en l'àrea social en persones amb TEA.
3. Reflexionar sobre l'ús i les característiques adequades de les històries socials aplicades al context escolar.
4. Identificar la importància d'un adequat desenvolupament social per a garantir el benestar i la participació en la vida comunitària.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Imagina un cas d'alumne/a amb TEA.
2. Descriu breument les seues característiques i necessitats educatives.
3. Centra't en les seues dificultats en l'àrea d'interacció social i elabora una història social adequada al cas descrit per a tractar alguna situació social conflictiva per a l'alumne/a.
4. Dissenya algun procediment que garantisca l'aplicació i generalització dels ensenyaments apresos a través de la història social.

5. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DE LA PRÀCTICA QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del cas.
3. Disseny d'una història social.
  - 3.1 Objectiu
  - 3.2 Història social
  - 3.3 Procediment d'aprenentatge i generalització
4. Conclusions i valoració personal de la pràctica.
5. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

PRÀCTICA 2. EL TEA I EL JOC

INTRODUCCIÓ

El joc permet als/a les xiquets/es aprendre i posar en pràctica noves capacitats en el seu entorn social i facilita no solament la interacció i participació amb la resta dels/de les seus/es iguals, sinó també el desenvolupament del llenguatge i la comunicació gestual, entre altres habilitats (Gallego-Matellán, 2012). No obstant això, els/les xiquets/es amb TEA solen presentar problemes per al joc, la qual cosa els situa en clar desavantatge pel que fa a la resta en aquesta àrea tan important per a la infància. Així, un dels objectius educatius pel que fa a aquests alumnes consistirà precisament a ensenyar-los a jugar i adaptar les activitats lúdiques fetes a l'aula per a facilitar la seua participació i gaudi.

OBJECTIUS DE LA PRÀCTICA

1. Valorar la importància del joc en el desenvolupament de les persones amb TEA.
2. Promoure habilitats per al desenvolupament de jocs adaptats a les necessitats específiques de l'alumnat amb TEA.
3. Identificar les dificultats i els problemes que puga presentar l'alumnat amb TEA en la comprensió i pràctica de jocs.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Entra en l'enllaç següent i observa el material de suport dissenyat per a jocs que impliquen activitat física:

http://arasaac.org/materiales.php?id_material=225

2. Llig l'article de l'enllaç i observa el material de suport dissenyat per als jocs de taula:

<http://autismodiario.org/2013/08/09/adaptando-juegos-de-mesa-desde-la-terapia-ocupacional/>

3. Tria un joc d'activitat física o de taula diferent dels inclosos en les pàgines web anteriors i fes les adaptacions necessàries per a facilitar a un/a alumne/a amb TEA que hi participe.
4. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DE LA PRÀCTICA QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del joc triat.
3. Necessitats i dificultats de l'alumne/a amb TEA pel que fa al joc.
4. Materials de suport.
5. Conclusions i valoració personal de la pràctica.
6. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

PRÀCTICA 3. AUTISTES GENIALS

INTRODUCCIÓ

Hi ha casos excepcionals de persones amb trastorn de l'espectre autista que manifesten certes destreses prodigioses en àrees com l'expressió artística, musical o el càlcul matemàtic. Aquestes troballes contrasten sorprenentment amb les seues limitacions en altres camps que impliquen activitats més senzilles, com ara cordar-se un botó o fer sumes amb nombres formats per un dígit. Malgrat que no són els casos més freqüents, cal conèixer-ne l'existència, com també el desenvolupament en les persones que presenten aquests talents.

OBJECTIUS DE LA PRÀCTICA

1. Conèixer els casos de persones amb TEA amb talents prodigiosos.
2. Identificar els trets psíquics i les destreses que caracteritzen aquestes persones.
3. Analitzar les teories explicatives proposades pels/per les experts/es sobre aquests casos.
4. Reflexionar sobre l'existència d'aquests casos i la potenciació del desenvolupament de les habilitats destacades.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Veges el documental de Televisió Espanyola 2 anomenat *Autistas geniales* i respon les qüestions següents.
  - a) Descriu breument els tres casos proposats en aquest documental (edat, quocient intel·lectual, destresa).
  - b) Anota aquelles expressions i termes emprats al llarg del documental que impliquen l'ús de termes pejoratius o inusuals en l'actualitat per a fer referència a la discapacitat i conceptes associats.
  - c) Identifica en el comportament de les persones amb TEA que apareixen en el documental trets característics que definisquen la seua conducta.

- d) Escriu les causes associades a aquest fenomen segons la percepció dels professionals que apareixen en el documental. Al mateix temps, amplia la teua resposta amb una recerca bibliogràfica per a la justificació.
- e) Reflexiona sobre la influència que pot exercir el desenvolupament d'aquestes habilitats prodigioses en persones amb TEA.

2. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DE LA PRÀCTICA QUE CAL LLIURAR

- 1. Introducció.
- 2. Resposta a les qüestions plantejades.
- 3. Conclusions i valoració personal de la pràctica.
- 4. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

_____

BLOC II

PRÀCTIQUES PROFESSIONALS

PRÀCTICA PROFESSIONAL 1. APRENENT EMOCIONS

INTRODUCCIÓ

Les emocions són estats afectius complexos que afecten tots els individus, per la qual cosa els/les xiquets/es amb discapacitats o algun tipus de trastorn no poden quedar-se aliens al món emocional. L'alumnat amb trastorns de l'espectre autista presenta un dèficit en la percepció i manifestació de les emocions. Per tant, desenvolupar en ells/elles la capacitat per a comprendre i expressar estats emocionals constituirà un element fonamental dins la resposta educativa.

OBJECTIUS

1. Desenvolupar estratègies per a l'ensenyament de les emocions bàsiques en alumnes amb trastorns de l'espectre autista.
2. Conèixer l'estructura d'un programa d'entrenament emocional per a alumnes amb trastorns de l'espectre autista.
3. Valorar la importància del desenvolupament de la comprensió i expressió d'emocions en l'alumnat d'educació infantil i primària.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Imagina que ets tutor/a d'un/a alumne/a amb trastorns de l'espectre autista.
2. Dissenya un programa d'ensenyament per a comprendre les emocions i creences sobre la base dels 5 nivells estudiats en el model proposat per Howlin, Baron-Cohen i Hadwin (2006). Aquest programa ha de ser dissenyat de manera personalitzada davant un cas de TEA. És per això que s'han de determinar els aspectes següents:
  - a) A qui es dirigeix
  - b) Objectius
  - c) Temporalització
  - d) Desenvolupament d'acord amb els 5 nivells (s'hi ha d'incloure, almenys, un exemple d'activitat dissenyada per vosaltres per a cada nivell).
3. Reflexiona sobre el seguiment i l'avaluació del programa.

4. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DE LA PRÀCTICA QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Anàlisi del cas plantejat.
3. Dades generals del programa.
4. Disseny del programa.
5. Avaluació del programa.
6. Conclusions i valoració personal de la pràctica.
7. Referències.

*En cas que elaboreu materials, haureu de lliurar-los juntament amb l'informe de la pràctica.

DATA DE LLIURAMENT:

Nota. A aquesta pràctica correspon l'annex 1. Plantilla per al disseny d'un programa per a l'ensenyament d'emocions.

PRÀCTICA PROFESSIONAL 2. ELS CONTES PER A ALUMNES AMB TEA

INTRODUCCIÓ

L'ús de pictogrames és habitual en casos de xiquets/es amb TEA, ja que són un suport visual que els ajudarà a comprendre el món. Per això és habitual trobar la seua ocupació en agendes diàries i rutines del dia a dia. No obstant això, els pictogrames també poden resultar d'ajuda per a aproximar-los a mons fantàstics o didàctics a través de contes o cançons. Projectes com per exemple Contes per a aprenents visuals consisteixen en el disseny, la creació, la producció i la distribució de contes amb pictogrames adaptats per a xiquets/es amb necessitats educatives especials i, principalment, per a xiquets/es amb trastorns de l'espectre autista.

OBJECTIUS

1. Conèixer el desenvolupament i la finalitat del projecte Contes per a aprenents visuals.
2. Analitzar les característiques dels contes amb pictogrames.
3. Utilitzar bases de dades de pictogrames.
4. Crear un conte de caràcter didàctic o fantàstic mitjançant l'ús de pictogrames.
5. Justificar la utilitat del conte davant un cas amb TEA.
6. Reflexionar sobre el treball fet.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Visita la pàgina web del projecte Contes per a aprenents visuals (<http://www.aprendicesvisuales.com/cuentos/>) i contesta les qüestions següents:
  - a) Veges el vídeo introductori:
<http://www.aprendicesvisuales.com/nosotros/>
  - b) Quina és la finalitat d'aquest projecte?
  - c) Analitza i descriu les característiques del conte "El calzoncillo de José".
http://issuu.com/aprendicesvisuales/docs/el_calzoncillo_de_jose/1?e=4366019/5942810
  - d) En aquest projecte es distingeixen dos tipus de col·leccions de contes. Quins són i en què es diferencien?

2. Dissenya un conte de tipus didàctic o fantàstic.
3. Elabora una fitxa bibliogràfica del conte. És necessari crear un esborrany del conte i concretar quin és l'objectiu, l'estructura, els personatges principals i a qui es dirigeix.
4. Crea el conte que has descrit. Hi ha bases de dades amb pictogrames ja creats que poden ser utilitzats:
  - ❖ PORTAL ARASAAC = http://arasaac.org/pictogramas_byn.php
  - ❖ MATERIALS PEAPO = <http://www.peapo.es/imaterialex.htm>
5. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DEL CAS QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del projecte Contes per a aprenents visuals.
3. Fitxa bibliogràfica del llibre creat.
4. Conclusions i valoració personal de l'estudi de cas.
5. Referències.

*A més de l'informe de la pràctica, caldrà lliurar també el conte creat.

DATA DE LLIURAMENT:

PRÀCTICA PROFESSIONAL 3. IN-TIC AGENDA: EINA MULTIMÈDIA PER A PERSONES AMB TEA

INTRODUCCIÓ

L'ús de les agendes amb xiquets/es que presenten trastorns de l'espectre de l'autisme és una pràctica freqüent atesa la funcionalitat per a l'anticipació i comprensió de les situacions. L'objectiu de les agendes diàries, setmanals o per a certes activitats concretes es basa en l'ocupació de claus visuals senzilles i clares que situen els subjectes en l'espai i en el temps (De la Iglesia i Olivari, 2008). Mitjançant l'ús d'agendes personalitzades es pretén estimular l'aprenentatge de conceptes temporals, com també millorar el desenvolupament i la participació en les activitats quotidianes. En l'actualitat, aquesta estratègia ha sigut adaptada per al seu ús a través d'ordinadors i ofereix un ampli ventall de possibilitats en el seu disseny.

OBJECTIUS

1. Conèixer recursos tecnològics per al disseny d'agendes personalitzades dirigides a persones amb TEA.
2. Analitzar les característiques de les agendes tecnològiques i les seues funcions.
3. Crear la planificació d'una activitat mitjançant el recurs In-TIC Agenda.
4. Reflexionar sobre la utilitat dels recursos tecnològics en casos de TEA.

DESENVOLUPAMENT DE LA PRÀCTICA

1. Instal·la el programa In-TIC Agenda seguint les instruccions de l'annex 1.
2. Disseny d'una agenda diària per a una eixida extraescolar mitjançant el recurs tecnològic In-TIC Agenda.
  - a) Presentació del cas.
    - Descripció del cas i de l'activitat extraescolar proposada.
  - b) Disseny de l'agenda diària: característiques i propietats.
    - Objectiu
    - Descripció analítica dels pictogrames i altres recursos emprats.
    - Descripció analítica dels reforços emprats.
    - Altres observacions
3. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DE LA PRÀCTICA QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Presentació del cas.
3. Disseny de l'agenda diària: característiques i propietats.
4. Conclusions i valoració personal de la pràctica.
5. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

BLOC III
ESTUDIS DE CAS

ESTUDI DE CAS 1. EL CAS DE MICHELLE FREDES I ALTRES PERSONES AMB SÍNDROME D'ASPERGER

INTRODUCCIÓ

Fins al moment que va ser eliminada en el DSM-V, la síndrome d'Asperger ha sigut descrit com un trastorn caracteritzat per una alteració qualitativa de la interacció social, com també per la presència d'interessos restrictius i comportaments estereotipats (South, Ozonoff i McMahon, 2005). Considerades també com a característiques pròpies, la possessió d'un nivell d'intel·ligència normal (Hayashi, Kato, Igarashi i Kashima, 2008) i la inexistència de retard del llenguatge (Koyama, Tachimori, Agosarada, Takeda i Kurita, 2007) són aspectes que el distingeixen de l'autisme. En l'actualitat, s'empra el terme *trastorns de l'espectre autista* com a únic diagnòstic possible, sense establir distincions entre els anteriors conceptes d'autisme i síndrome d'Asperger. No obstant això, la categoria síndrome d'Asperger continua sent àmpliament utilitzada en diversos contextos, incloent-hi l'educatiu.

OBJECTIUS

1. Adoptar actituds positives cap a les persones amb trastorns de l'espectre autista. Valorar les potencialitats i respectar les característiques particulars.
2. Conèixer el projecte TEAdmiro, els objectius i les activitats.
3. Analitzar i reflexionar sobre la forma de ser de les persones amb TEA i, en particular, de les persones amb síndrome d'Asperger.

PRESENTACIÓ DEL CAS

1. Llig atentament el cas d'estudi següent.

ESTUDI DE CAS: EL CAS DE MICHELLE FREDES

Michelle Fredes és una adolescent amb síndrome d'Asperger que participa en el projecte TEAdmiro. Les seues vivències i experiències amb el món les representa a través del còmic, que és per a ella un mitjà de difusió de les dificultats que ha trobat al llarg de la seua vida. Veges el vídeo per a conèixer amb més detall el cas de Michelle Fredes:

<https://www.youtube.com/watch?v=tq7d21whnj8>

ANÀLISI DEL CAS

1. Descriu el cas d'estudi en el qual se centrarà el teu informe.
2. Contesta les qüestions següents pel que fa al cas de Michelle Fredes.
  - a) Quina/es habilitat/s destacaries de Michelle Fredes?
  - b) Quines dificultats socials ha trobat Michelle Fredes?
  - c) Com representa el rebuig que ha patit?
  - d) Quin fet va millorar la seua qualitat de vida?
3. Explora la pàgina web del projecte TEAdmiro i respon les qüestions plantejades.

<http://www.teadmiro.com/>

  - a) Què és TEAdmiro i quines finalitats té?
  - b) Quin tipus d'obres podem trobar en aquesta plataforma?
  - c) Llig els diferents casos que apareixen en l'apartat Autors i selecciona una de les històries. Justifica per què l'has seleccionada.
  - d) Fes un resum de la història seleccionada i comenta-la.
4. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DEL CAS QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del cas.
3. Anàlisi i interpretació sobre la base de les qüestions plantejades.
4. Valoració personal de l'estudi de cas.
5. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

ESTUDI DE CAS 2. EL CAS DE VÍCTOR: QUÈ HE DE FER?

INTRODUCCIÓ

Les habilitats socials són patrons complexos de resposta que comporten l'èxit i el reconeixement social, augmenten la probabilitat de reforçament i disminueixen els problemes en les interaccions socials (Ros, García-Fernández i Méndez-Carrillo, 2002). No obstant això, l'alumnat amb trastorns de l'espectre autista presenta dificultats per a la comprensió i interpretació de les situacions socials i pot angoixar-se o sentir-se confós davant aquestes. Per aquest motiu, es consideren les normes bàsiques, les rutines socials i les frases corrents com un objectiu que cal desenvolupar en l'alumnat amb TEA.

OBJECTIUS

1. Identificar mancances en les interaccions socials dutes a terme per les persones amb TEA.
2. Reflexionar sobre les diferents estratègies que hi ha per a l'entrenament en habilitats socials.
3. Desenvolupar tàctiques per a prevenir que les persones amb TEA fracassen en situacions socials determinades.

PRESENTACIÓ DEL CAS

1. Llig atentament el cas d'estudi següent.

ESTUDI DE CAS: EL CAS DE VÍCTOR

Víctor és un preadolescent amb un trastorn de l'espectre autista de nivell 1. Té 12 anys i és molt intel·ligent. La seua assignatura favorita és Matemàtiques, encara que també li agrada molt la de Música. De fet, va a una escola de música en què rep classes de saxo. A Víctor li costa relacionar-se amb els/les seus/es companys/es, principalment perquè la major part de les vegades no comprèn bé el seu comportament, i viceversa, però s'esforça per intentar caure'ls bé. Sol memoritzar molts acudits per a explicar-los als seus amics, i encara que no entenga molt bé què els produeix tanta gràcia, gaudeix veient-los riure. Els seus amics li diuen que és un poc rar, perquè té unes manies molt estranyes, com saber-se de memòria les matrícules dels cotxes de totes les persones que coneix, no mirar mai als ulls dels

---

altres, parlar contínuament de robòtica i col·locar els objectes sempre de forma paral·lela a la taula, entre altres aspectes. Però, així i tot, l'aprecien i l'integren en el grup.

El divendres passat van quedar tots els amics per a anar a fer un volt pel centre de la ciutat i van conèixer unes xiques. Els seus amics es van presentar i els van donar dues besades per a saludar-les. Era la primera vegada que Víctor vivia una situació així. No entenia molt bé el perquè de les dues besades i es va mantenir distant. Va ser un moment molt incòmode i estrany per a ell.

ANÀLISI DEL CAS

1. Descriu el cas d'estudi en el qual se centrarà el teu informe.
2. Contesta les qüestions següents:
  - a) Quines característiques del TEA presenta Víctor?
  - b) Analitza la situació social relatada en el cas i les dificultats mostrades per Víctor.
  - c) Imagina que ets el/la mestre/a de Víctor. Què faries per a prevenir que Víctor fracassara en la situació relatada? Quin tipus d'intervenció o estratègia planificaries? Desenvolupa-la.
3. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DEL CAS QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del cas.
3. Anàlisi i interpretació sobre la base de les qüestions plantejades.
4. Valoració personal de l'estudi de cas.
5. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

ESTUDI DE CAS 3. EL CAS DE MIRIAM: NO VULL MENJAR AÇÒ!

INTRODUCCIÓ

L'etapa d'educació infantil és un període que implica esforç i dedicació per a aconseguir una adequada adaptació del/de la xiquet/a amb TEA al sistema educatiu. En moltes ocasions, la manifestació de conductes problemàtiques, com ara plors, enrabiades o autolesions, és comuna en aquests casos. Davant aquesta situació, és necessari que durant l'etapa de preescolar es posen en pràctica estratègies per a ajudar l'alumne a adaptar-se a les rutines escolars i als/a les companys/es. Així, entre les prioritats durant l'etapa d'educació infantil amb aquests/es alumnes hi ha la necessitat d'estimular la seua capacitat per a relacionar-se amb l'entorn, desenvolupar la comunicació i el llenguatge i afavorir la flexibilitat mental i del comportament (Hortal, Bravo, Mitjà i Soler, 2011).

OBJECTIUS

1. Conèixer les característiques i els trets definitoris de l'alumnat amb TEA.
2. Ser capaç d'identificar les causes que puguen provocar explosions conductuals en alumnes amb TEA.
3. Desenvolupar estratègies per a afavorir la flexibilitat mental i de comportament en l'etapa d'educació infantil.

PRESENTACIÓ DEL CAS

1. Llig atentament el cas d'estudi següent.

ESTUDI DE CAS: EL CAS DE MIRIAM

Miriam té 4 anys i està matriculada en la classe Els mussols (infantil, 5 anys, A) en un centre públic de la província d'Alacant. En l'informe psicopedagògic apareix diagnosticada com un cas de TEA. Des del punt de vista sociocomunicatiu, presenta dificultats per a comprendre i expressar sentiments, absència de contacte visual, tendència a les autoinstruccions i algunes limitacions en l'ús del llenguatge (per exemple, dificultat per a emprar els pronoms correctament), encara que, en general, el seu nivell de vocabulari és adequat per a l'edat. Quant a l'àrea d'interessos i conductes restringides, manifesta una certa obsessió per personatges de dibuixos

---

animats i joguets. Té molt poca tolerància als canvis i a les novetats (menjar alguna cosa nova o desconeguda) i presenta conductes repetitives com la necessitat de realitzar sempre el mateix recorregut per a anar al col·legi, pujar les escales pel mateix lloc, etc. El curs passat també presentava estereotípies (moure el cap cap a avant i arrere) i enrabiades, encara que enguany han minvat bastant. El seu nivell curricular se situa lleugerament per davall del dels/de les seus/es iguals. Sap escriure el seu nom i explicar fins a 10 de forma totalment autònoma, però no reconeix la major part de les lletres. Per això, la tutora s'ha proposat com a objectiu per a aquest curs treballar les seues dificultats d'aprenentatge per a garantir així la incorporació a l'etapa d'educació primària amb el mateix nivell curricular que els/les seus/es iguals.

Com a aspectes positius, destaca la gran agudesa visual i memòria i la gran implicació familiar. Assisteix 2 hores setmanals a l'aula d'audició i llenguatge i 4 hores a l'aula d'educació especial. També rep el suport de l'educadora del centre en diverses sessions, dins de la seua aula. A les vesprades, en acabar el col·legi, va a una associació especialitzada en casos de TEA en què també rep intervenció. Atès que la intensitat i el nombre d'enrabiades de Miriam han minvat durant aquest curs, i la seua capacitat comunicativa ha millorat bastant, sa mare va decidir incorporar-se al treball i, per tant, Miriam ha de quedar-se al menjador del col·legi tots els dimarts i els dijous. El primer dia de menjador, Miriam va tornar a tenir una de les crisis que solia presentar el curs passat. Es va posar a plorar i a cridar durant un llarg temps i no hi va haver manera que menjara absolutament res.

ANÀLISI DEL CAS

1. Descriu el cas d'estudi en el qual se centrarà el teu informe.

2. Contesta les qüestions següents:
  - a) Quines característiques del TEA presenta Miriam?
  - b) Què opines de l'objectiu marcat per la tutora per a aquest curs?
  - c) A quina cosa pot deure's la reacció que va tenir Miriam el primer dia que va assistir al menjador?
  - d) Imagina que ets el/la mestre/a d'educació especial de Miriam. Com afrontaries el problema del menjador? Explica detingudament què faries sobre aquest tema.

3. Elabora un informe de la pràctica seguint els punts indicats.

INFORME DEL CAS QUE CAL LLIURAR

1. Introducció.
2. Descripció del cas.
3. Anàlisi i interpretació sobre la base de les qüestions plantejades.
4. Valoració personal de l'estudi de cas.
5. Referències.

DATA DE LLIURAMENT:

REFERÈNCIES

- De la Iglesia, M. i Olivar, J. S. (2008). Intervenciones sociocomunicativas en los trastornos del espectro autista de alto funcionamiento. *Revista de psicopatología y psicología clínica*, 13(1), 1-19.
- Gallego-Matellán, M. M. (2012). *Guía para la integración del alumnado con TEA en educación primaria*. Salamanca: INICO.
- García-Fernández, J. M., Inglés, C. J., Marzo, J. C. i Martínez-Monteagudo, M. C. (2014). Psychometric properties of the School Anxiety Inventory-Short Version in Spanish secondary education students. *Psicothema*, 26(2), 286-292.
- García-Fernández, J. M., Inglés, C. J., Torregrosa, M. S., Ruiz-Esteban, C., Díaz-Herrero, A., Pérez-Fernández, E. i Martínez-Monteagudo, M. C. (2010). Propiedades psicométricas de la Escala de Autoeficacia Percibida Específica de Situaciones Académicas en una muestra de estudiantes españoles de educación secundaria obligatoria. *European Journal of Education and Psychology*, 3, 61-74.
- García-Fernández, J. M., Inglés, C. J., Vicent, M., González, C., Gómez-Núñez, M. I. i Poveda, P. (2016). Perfeccionismo durante la infancia y la adolescencia. Análisis bibliométrico y temático (2004-2014). *Revista Iberoamericana de Psicología y Salud*. doi: [10.1016/j.riips.2016.02.001](https://doi.org/10.1016/j.riips.2016.02.001)
- García-Fernández, J. M., Lozano-Barrancos, M. i Olivares-Rodríguez, J. (2000). El niño con minusvalía física. En J. Pérez-Corbacho, J. M. García-Fernández i C. F. Garrido-Gil (eds.), *El discapacitado físico en el aula. Desarrollo, comunicación e intervención*. Murcia: DM, pàgs. 219-240.
- García-López, L. J., Inglés, C. J., García-Fernández, J. M., Hidalgo, M. D., Bermejo, R. i Puklek, M. (2011). Psychometric Properties and Clinical Cut-Off Scores of the Spanish Version of the Social Anxiety Scale for Adolescents. *Journal of Personality Assessment*, 93, 474 - 482. doi: 10.1080/00223891.2011.594126.
- Gray, C. (2000). *The new social storybook*. Arlington (TX): Future Horizons [edició il·lustrada]

- Hayashi, M., Kato, M., Igarashi, K. i Kashima, H. (2008). Superior fluid intelligence in children with Asperger's disorder. *Brain and Cognition*, 66(3), 306-310. doi: 10.1016/j.bandc.2007.09.008.
- Hortal, C., Bravo, A., Mitjà, S. i Soler, J. M. (2011). *Alumnado con trastorno del espectro autista*. Barcelona: Graó.
- Howlin, P., Baron-Cohen, S. i Hadwin, J. (2006). *Enseñar a los niños autistas a comprender a los demás. Guía práctica para educadores*. Barcelona: Ediciones Ceac.
- Inglés, C. J., Díaz-Herrero, A., García-Fernández, J. M. i Ruiz-Esteban, C. (2011). El género y el curso académico como predictores de las atribuciones en lectura y matemáticas en estudiantes de Educación Secundaria Obligatoria. *Anales de Psicología*, 27(2), 381-388.
- Inglés, C. J., García-Fernández, J. M. i Martínez, R. (2005). Desarrollo de habilidades sociales y de comunicación en alumnos con discapacidad visual. En R. Martínez, P. P. Berruezo, J. M. García-Fernández i J. Pérez-Corbacho (eds.), *Discapacidad visual: desarrollo, comunicación e intervención*. Granada (España): Grupo Editorial Universitario, pp. 283-314.
- Inglés, C. J., González, C., García-Fernández, J. M., Vicent, M. i Martínez-Monteagudo, M. C. (2015). Current status of research on school refusal. *European Journal of Education and Psychology*, 8(1), 39-54.
- Inglés, C. J., Martínez-González, A., García-Fernández, J. M., Torregrosa, M. S. i Ruíz-Estebán, C. (2012). Prosocial Behavior and Self-Concept of Spanish Students of Compulsory Secondary Education. *Revista de psicodidáctica*, 17, 135-156. doi: 10.1387/RevPsicodidact.1861
- Inglés, C. J., Martínez-Monteagudo, M. C., García-Fernández, J. M., Valle, A. i Castejón, J. L. (2015). Perfiles de orientaciones de metas y autoconcepto de estudiantes de Educación Secundaria. *Revista de Psicodidáctica*, 20(1), 99-116.

- Inglés, C. J., Piqueras, J. A., García-Fernández, J. M., García-López, L. J., Delgado, B. i Ruiz-Esteban, C. (2010). Diferencias de género y edad en respuestas cognitivas, psicofisiológicas y motoras de ansiedad social en la adolescencia. *Psicothema*, 22, 376-381.
- Inglés, C. J., Torregrosa, M. S., Rodríguez-Marín, J., García del Castillo, J. A., Gázquez, J. J., García-Fernández, J. M. i Delgado, B. (2013). Uso del alcohol y tabaco y variables cognitivas en el ámbito escolar. Efectos sobre el rendimiento académico en adolescentes españoles. *Adicciones*, 25, 63-70.
- Koyama, T., Tachimori, H., Osada, H., Takeda, T. i Kurita, H. (2007). Cognitive and symptom profiles in Asperger's syndrome and high-functioning autism. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 61(1), 99-104.
- Lozano-Barrancos, M., García-Fernández, J. M. i Olivares-Rodríguez, J. (2000). Fuentes de información y documentación. En J. Pérez-Corbacho, J. M. García-Fernández i C. F. Garrido-Gil (eds.), *El discapacitado físico en el aula. Desarrollo, comunicación e intervención*. Murcia: DM, pp. 339-366.
- Martínez, R., García-Fernández, J. M. i Inglés, C. J. (2005). Familia y discapacidad visual. Una escuela de formación de padres y hermanos atenta a la diversidad. En R. Martínez, P. P. Berruezo, J. M. García-Fernández i J. Pérez-Corbacho (eds.), *Discapacidad visual: desarrollo, comunicación e intervención*, Granada (España): Grupo Editorial Universitario, pp. 405–438.
- Martínez, F., García-Fernández, J. M. i Pérez, A. M. (2005). Personalidad y autoconcepto del discapacitado visual. En R. Martínez, P. P. Berruezo, J. M. García-Fernández i J. Pérez-Corbacho (eds.), *Discapacidad visual: desarrollo, comunicación e intervención*. Granada (España): Grupo Editorial Universitario, pp. 283-314.
- Martínez-Monteagudo, M. C., Inglés, C. J. i García-Fernández, J. M. (2013). Evaluación de la ansiedad escolar: revisión de cuestionarios, inventarios y escalas. *Psicología Evolutiva*, 19(1), 27-36.
- Redondo, J., Delgado, B., Inglés, C. J., Hidalgo, M. D., García-Fernández, J. M. i Martínez-Monteagudo, M. C. (2014). The Questionnaire about Interpersonal

difficulties for adolescents: reliability and validity Evidence in Colombian adolescent. *Universitas Psychologica*, 13(2), 467-476.

Redondo, J., Inglés, C. J. i García-Fernández, J. M. (2014). Conducta prosocial y autoatribuciones académicas en Educación Secundaria Obligatoria. *Anales de Psicología*, 30(2), 482-489.

Ros, M. C., García-Fernández, J. M. i Méndez-Carrillo, F. X. (2002). Habilidades sociales en la discapacidad intelectual. En J. M. García-Fernández, J. Pérez-Cobacho i P. P. Berrueto (eds.), *Discapacidad intelectual: desarrollo, comunicación e intervención*, Madrid: Editorial CEPE, pp. 249-271.

South, M., Ozonoff, S. i McMahon, W. M. (2005). Repetitive behavior profiles in Asperger syndrome and high-functioning autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 35(2), 145-158. doi: 10.1007/s10803-005-1992-3.

Torregrosa, M. S., Inglés, C. J., García-Fernández, J. M., Ruiz-Esteban, C., López-García, K. S. i Zhou, X. (2014). Diferencias en conducta agresiva entre adolescentes españoles, chinos y mexicanos. *European Journal of Education and Psychology*, 3(2), 167-176.

Vicent, M., Inglés, C. J., González, C., Sanmartín, R. i García-Fernández, J. M. (2016). Perfeccionismo socialmente prescrito y los cinco grandes rasgos de la personalidad en niños españoles. *European Journal of Investigation in Health Psychology and Education*, 6(2), 107-118.

ANNEXOS

- ❖ Annex 1. Plantilla per al disseny d'un programa per a l'ensenyament d'emocions.

PLANTILLA PER AL DISSENY D'UN PROGRAMA PER A L'ENSENYAMENT D'EMOCIONS	
A qui va dirigit:	
Objectius:	
Temporalització:	
Nivell 1	Objectiu de la sessió: Desenvolupament de la sessió: [Proposa quatre imatges a partir de fotografies amb les quals treballaries els 4 estats emocionals].
Nivell 2	Objectiu de la sessió: Desenvolupament de la sessió: [Proposa quatre imatges a partir de dibuixos esquemàtics sobre els 4 estats emocionals]
Nivell 3	Objectius de la sessió: Desenvolupament de la sessió: [Dissenya una situació per a cadascuna de les 4 emocions]
Nivell 4	Objectius de la sessió: Desenvolupament de la sessió: [Dissenya una situació per a cadascuna de les 2 emocions: felicitat/a]
Nivell 5	Objectius de la sessió: Desenvolupament de la sessió: [Dissenya una situació per a cadascuna de les 4 emocions: desigcreença]
Avaluació	